

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 35

Заснований в 1996 році

Рівне – 2006

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету.
Випуск 35. — Рівне: РДГУ, 2006. — 196 с.**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дидактики вищої освіти, історії педагогіки, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаніка);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет)/

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №4 від 24.11.2006 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2006

активізації: навчальний посібник. – Ізмаїл: Смія, 2006. – 136 с.

Матияш В.В., Ковальчук Л.И. Технологические основы изучения курса «Общие основы педагогики».

Резюме. Стаття посвящена технологической разработке курса «Общие основы педагогики в условиях кредитно-модульной системы».

Ключевые слова: кредитно-модульная система, индивидуальные учебно-исследовательские задания.

Valentyna Matijash, Ludmyla Kovalchuk. Technological basic of studies the course «Pedagogycs` general aspects».

Summary. The article is dedicated to technological concept of the course «Pedagogycs` general aspects» according to the Credit and Modul system.

Key words: the Credit and Modul system, individual educational research tasks.

Одержано редакцією 24.10.2006.

УДК: [378.14:372.41]: 811

Л. В. МОРОЗ, Н. Р. ДОХНЕНКО, І. В. САМОЛЮК

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Резюме. Статтю присвячено концептуальному осмисленню психолого-педагогічних підходів до навчання читанню на початковому етапі у ВНЗ

Ключові слова: ентропія, вербальний, невербальні способи вираження розуміння, іноземні навички, методичне завдання.

Проблема формування навичок читання є актуальною на даний час, так як за умов відсутності іноземного оточення читання є одним із найважливіших напрямків оволодіння іноземною мовою. Воно дає змогу отримувати необхідну інформацію, сприяє розумінню важливості вивчення відповідної мови, заострює інтерес роботи над нею. Читання найдоступніше і водночас сприяє засвоєнню всіх інших аспектів іноземної мови (фонетичного, лексичного, граматичного) і видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, письма). Тому дуже важливо швидше оволодіти ним, навчитися читати по можливості без перекладу. Але шлях досягнення цієї мети часто обирається не оптимальний і, зважаючи на це, а також на наявність гострого дефіциту навчального часу, триває багато років.

В програмі для немовних вузів читанню в процесі навчання іноземної мови відводиться перше місце і це правомірно, так як саме читання зможе знайти найбільш широке застосування в майбутній професійній діяльності студентів як гуманітарного, так і технічного профілю.

Метою даної розвідки є характеристика читання як виду мовленнєвої діяльності.

Характеризуючи читання як вид мовленнєвої діяльності, слід відзначити, що це складний та багатофункціональний процес, який здійснюється в тісному взаємозв'язку з іншими видами мовленнєвої діяльності – говорінням, письмом, аудіюванням. Воно базується на трьох сферах діяльності: 1) спонукально-мотиваційній, 2) аналітико-синтетичній, 3) виконавчій, які співвідносяться з цільовою настановою читання, його контролем та самоконтролем.

Для підвищення результативності навчання іноземного читання викладач повинен розуміти і враховувати у своїй діяльності психологічну сутність і особливості нових видів читання. Це дасть змогу вибирати найефективніші методичні підходи до навчання, звертаючи особливу увагу на підвищення мотивації і навчальної активності тих, хто навчається. Дуже важливо із самого початку навчання створити в учнів правильне ставлення до читання як виду мовленнєвої діяльності, як до способу отримання інформації (а не до вправи з озвучування мовного матеріалу, у його запам'ятовуванні, вимові, перекладі тощо).

Потреба, необхідність розуміння тексту є сутністю спонукально-мотиваційної сфери читання.

В аналітико-синтетичній сфері формуються та вдосконалюються механізми читання, в тому числі зняття ентропії – певних труднощів, перешкод, що зустрічаються в тексті під час читання.

В виконавчій сфері діяльності повинне бути сформоване складне цілісне вміння читання іноземного тексту, та отриманий запланований результат, обумовлений поставленою метою читання – вилучення тієї чи іншої інформації. Саме в виконавчій сфері читання як діяльності реалізується практично її аналітично-синтетична частина. Всі сфери взаємопов'язані, взаємообумовлені і утворюють єдине ціле – систему, призначення якої забезпечувати прийом і переробку інформації, що надходить через іноземний текст і функціонування якої спрямоване на реалізацію практичних, освітніх та виховних цілей навчання.

Читання як вид мовленнєвої діяльності характеризується зовнішнім та внутрішнім планами.

До першого належать: а) техніка читання вголос (озвучування, швидкість, виразність); б) техніка читання про себе; в) деякі способи зняття ентропії тексту (використання зносок, пояснень, пошук слів у словнику); г) способи вираження розуміння: 1) вербальні – такі як відповіді на запитання, переказ, складання тез, анотацій, рецензування тексту та 2) невербальні – дії, що підтверджують розуміння; це різні форми тестування для ідентифікації набутої інформації (в тому числі за допомогою карток, ілюстративних малюнків, цифрового та літерного кодування – А, В, С, Д; +, - тощо).

До внутрішнього плану відноситься саме розуміння, яке багато в чому залежить від перебігу

зовнішнього плану читання (техніка читання вголос, про себе, об'єм, характер ентропії, сформованість іншомовних навичок, умінь, тобто психологічних особливостей читача тощо).

Успішність протікання зовнішнього та внутрішнього планів читання визначається посиленістю тексту, рівнем навченості, володінням мовою читачем і, не в меншій мірі, поставленою методичною задачею, тобто тим, як, для чого слід читати той чи інший текст. Це включає: а) глибину проникнення в зміст; б) мету – загального ознайомлення з основним змістом; пошук певної інформації; тільки для сприйняття інформації чи з її наступним відтворенням, передачі інформації в тому чи іншому об'ємі, тим чи іншим способом комусь, тощо. Тобто методичне завдання визначає тип читання (вивчаюче або інформативне, пошукове, оглядове), призначення інформації і способи вираження розуміння, що звідси випливають і які, відповідно, мають бути співвіднесені з певними формами контролю та самоконтролю.

Як вид мовленнєвої діяльності читання виконує комунікативні функції, так як є спілкуванням через друкований (письмовий) текст. Одночасно воно виконує пізнавальні функції, спрямовані перш за все на предметний зміст того, що читається, але можуть бути звернення читача до мовної форми, що передає цей зміст.

В процесі читання студенти не тільки набувають різноманітні знання (краєзнавчі, з різних галузей науки, культури тощо), що сприяє загальному розвитку, але й закріплюють в своїй пам'яті вже відомі мовні засоби, зустрічають нові чи невідомі комбінації вже відомих їм мовних засобів, що, також, певним чином сприяє специфічному розвитку (філологічному). Крім того, в процесі читання формується так званий, потенційний словник, вдосконалюються уміння і навички працювати з іншомовним текстом, здобувається лінгвістична та екстралінгвістична інформація.

Отже, читання за своєю природою є специфічною комунікативною діяльністю, яка має велику пізнавальну цінність і реалізує усі три цілі навчання – практичну, освітню, виховну.

В середині цієї діяльності можна виділити три типи читання (вивчаюче, детальне, пошукове), різні форми (вголос, про себе); різні рівні (значення, смислу); різну спрямованість вилучення інформації – предметної, змістовної, лінгвістичної. Читання має трьохсферну структуру, воно є багатofункціональним і здійснюється в тісному взаємозв'язку з іншими видами мовленнєвої діяльності – аудіювання, говорінням в монологічній та діалогічній формах, письмовою мовою.

Складність читання як мовленнєвої діяльності робить процес читання також досить складним і трудомістким.

Під час навчання читанню необхідно враховувати ряд факторів, сукупність яких забезпечує успішність навчання читанню в цілому.

Перш за все це: 1) мотиваційно-психологічна настанова на осмислення практичної цінності читання, формування потреби читання, підтримання постійного інтересу; 2) комунікативно-пізнавальна та виховна цінність тексту та певні дидактично-методичні вимоги до відбору тексту (доступність, пізнавальна цінність з урахуванням певного функціонального стилю градування труднощів, інформаційної насиченості та об'єму тексту, кількості лінгвістичної та екстралінгвістичної інформації тощо); 3) чітке формулювання методичної задачі, відповідності цільової настанови типу читання; 4) залежність об'єму і точності розуміння (і відповідно типу читання) від характеру тексту та запланованого результату, тобто співвіднесення методичної задачі з характером тексту і орієнтація на певні форми контролю розуміння; 5) залежність розуміння від предметних та розумових дій, які потрібно сформулювати, виникнення цих дій та адекватних способів зняття ентропії тексту; 6) сформованість мовних навичок, умінь та аналітико-синтетичного механізму читання студента, ступінь володіння мовним матеріалом та іншими видами мовленнєвої діяльності; 7) індивідуально-психологічні особливості читача (пам'ять, увага, розумові здібності та розумова активність, загальний розвиток тощо).

Навчання читанню повинно відповідати певним вимогам. Таким чином, навчаючи читанню слід: а) враховувати ці фактори, їх взаємозв'язок; б) забезпечувати формування усіх сфер читання як діяльності; в) роботу базувати на такій методичній організації іншомовного матеріалу, що найбільше відповідає специфіці саме цього виду мовленнєвої діяльності і дозволяє послідовно і поетапно розвивати механізм читання; г) мати цілісний, цілеспрямований характер, співвіднесеність кінцевих та проміжних цілей навчання, д) забезпечувати взаємодію викладача та студентів з метою досягнення певного запланованого результату читання та вирішення тієї чи іншої методичної задачі.

На першому курсі навчання читанню здійснюється спочатку на суспільно-політичних текстах, і згодом на текстах професійного спрямування. Мета навчання полягає в тому, щоб студенти досягли рівня зрілого читання, яке забезпечує розуміння смислової інформації з письмових джерел з належною глибиною.

Першим завданням в цьому плані є напрацювання лексико-граматичних навичок читання. Студентам належить засвоїти 70-80% лексичних одиниць в текстах на відібрану тематику, так як без цього неможливо досягти розуміння основної смислової інформації. Словниковий запас тих, хто навчається, повинен складатися, в першу чергу, з рецептивного словника. Лексичні одиниці, що його складають, повинні розпізнаватись читачем в будь-яких контекстах та граматичних конструкціях. Крім того, необхідним є оволодіння потенційним словником, який засвоюється пасивно. Граматичні навички, які активізуються та формуються на протязі першого курсу, спрямовані на напрацювання автоматизованого розуміння основних граматичних явищ (морфологічних та синтаксичних), що зустрічаються в текстах. Дані навички забезпечують послідовне сприйняття лексичних одиниць в реченні та осмислення його загального змісту. Це здійснюється завдяки схемам речень, своєрідним матрицям, що зберігаються в довготривалій пам'яті тих, хто навчається.

Так як техніка та навички читання в основному вже напрацьовані в процесі попереднього вивчення іноземної мови в шкільному курсі, то наявні недоліки коректуються разом з вирішенням інших задач .

Лексико-граматичні навички читання забезпечують розуміння як окремих одиниць тексту (слова, словосполучення та їх граматичні ознаки), так і речень. Вони складають перцептивну основу читання, яка дозволяє миттєво розпізнавати інформативні ознаки текстового матеріалу .

На основі навичок виникають вміння читати, що полягають у сприйнятті тексту як цілісної єдності, у вилученні з нього загальної змістової інформації. Для розуміння тексту в цілому читачу необхідно встановити зв'язки між його окремими частинами – реченнями, абзацами, що складають мікротеми і входять до загальної теми тексту .

Розуміння тексту досягається 4 (чотирма) етапами: антиципацією повідомлення, вичлененням одиниць смислової інформації, скороченням тексту та його інтерпретацією (Ж.І.Мануельян). Дія антиципації включає в себе первинну прогнозуючу орієнтовку в матеріалі, яка дозволяє передбачати зміст тексту на основі заголовків, підзаголовків, перегляду тексту тощо.

В результаті текст починає сприйматись як система взаємопов'язаних та взаємозумовлених елементів, а попередньо прочитане обумовлює наступний розвиток (прогнозування) змісту тексту .

Такий початок читання сприяє досягненню правильного, відповідного контексту розуміння окремих слів, речень, так як кожне з них буде сприйматись, виходячи з загального змісту тексту і навпаки, відсутність такої прогнозуючої орієнтовки в роботі з достатньо складним текстом призводить найчастіше до неналежного розуміння та до перекладу кожного слова зі словником, при цьому для інтерпретації значення слова студент звичайно обирає перше значення словникової статті, яке часто не відповідає контексту.

Дії вичленення одиниць смислової інформації і скорочення тексту є необхідним для більш детального (глибокого) проникнення в зміст тексту та встановлення усіх внутрішніх зв'язків. Дія їх інтерпретації поглиблює розуміння змісту, допомагає скласти свою думку про те, що хотів сказати автор.

Необхідно окремо виділити питання ентропії тексту та „обходу” мовних труднощів. Ця дія характеризується тим, що читач не акцентує увагу на лексичних та граматичних невідомих йому явищах, які не піддаються семантизації на основі мовної здогадки чи аналізу. Такий „обхід” або ігнорування незнайомих мовних явищ є можливим, якщо не перешкоджає загальній правильній інтерпретації змісту тексту. Дуже важливо навчити студентів обходити мовні труднощі, не піддаватись схильності шукати кожне незнайоме слово, незалежно від його інформаційної значущості, так як це уповільнює та утруднює нормальний розвиток процесу читання .

Всі вищезгадані дії, спрямовані на досягнення розуміння, сприяють реалізації зрілого читання, результатом якого є осмислення усієї наявної в тексті інформації, яка інтегрується читачем у внутрішньому немовному коді . Подібна інтеграція в немовному коді являє собою представлення змісту того, що читається, і є кінцевою стадією розуміння. Розглянуті дії ґрунтуються на різних видах смислового аналізу тексту: а) синтаксичного (речень, абзаців); б) логіко-граматичного (вичленення нового і даного); в) інформативного, що встановлює інформативну значущість відрізків повідомлень (О.Д.Кузьменко).

Студенту необхідно оволодіти операціями смислового аналізу на рівні навички, здійснюючи це без актуального осмислення в ході орієнтовки у матеріалі читання. Таким чином друга задача, що входить а загальну мету навчання читання, полягає в формуванні навичок та вмінь для здобуття інформації з тексту. Ця задача вирішується шляхом оволодіння відповідними операціями та діями, що реалізується на основі навчальних текстових матеріалів, доступних, але й досить складних за змістом і формою.

Третя задача навчання читання-напрацьовання навичок та вмінь читання з різною глибиною розуміння в залежності від цілей, що стоять перед читачем.

За ознаками глибини розуміння читання поділяється на оглядове, ознайомче, вивчаюче. Студенти повинні володіти усіма видами читання, провідне місце належить ознайомчому читанню.

Специфічні навички, характерні для кожного з видів читання доцільно розвивати з самого початку процесу навчання на I курсі .

З видами читання тісно пов'язане питання темпу читання. Щоб користуватися науково-технічною літературою студенти повинні навчитись досить швидко читати про себе, хоча темп читання іноземною мовою значно нижчий ніж рідною (однаковий за об'ємом іншомовний текст вимагає 160-180% часу). Мінімальний темп читання іншомовного тексту є наступний: вивчаюче - 50-60 слів/хв. (або 300 зн./хв.), ознайомче 180-190 сл./хв. (або 900 зн./хв.), оглядове - 400-500 сл./хв. (2000-2500 зн./хв.).

До задач навчання читання на початковому етапі відноситься також розвиток умінь, анотування та реферування текстів. Вміння скласти анотацію (реферат) статті професійного спрямування з закордонного журналу або іншого джерела є дуже важливе для майбутньої професійної діяльності студента. На матеріалі текстів для I курсів слід починати формування відповідних навичок та дій: визначення теми, ідеї тексту, головної, другорядної інформації, компресія тексту, перебудова порядку викладання інформації в ньому тощо. Безумовно, що складати реферати, анотації випускник вузу буде швидше за все рідною мовою. Отже, доцільно практикувати завдання з реферування та анотування прочитаних англійських текстів робити рідною мовою. Але важливо навчитися чітко в письмовій формі викладати прочитане іноземною мовою, що вивчається . В даному випадку напрацьовання навичок та вмінь читання переплітається з розвитком навичок та вмінь письма, яке є одночасно засобом, а не метою навчання .

З вищевикладеного матеріалу випливає, що читання іноземною мовою має пізнавальне значення і як вид мовної діяльності є складним психолінгвістичним процесом сприйняття і потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тернопольський О.Б. Методика преподавания английского языка в техническом вузе . - К.: Высшая школа, 1989,
2. Вейзе А.А. Чтение , реферирование , аннотирование иностранного текста . - М.: Высшая школа . - 1985.
3. Иностранные языки в школе. – 1990. – № 4
4. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 1999.
5. Вишневецький О.І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. – Київ, 1989.
6. Бухбиндер В.А., Нетраусе В. Основы методики преподавания иностранных языков. – М., 1986.

Мороз Л.М., Дохненко Н.Р., Самолюк И.В. Формирование навыков чтения на начальном этапе изучения иностранному языку в ВУЗЕ.

Резюме. Стаття посвящена концептуальному осмыслению психолого-педагогических подходов к изучению чтению на начальном этапе в ВУЗЕ.

Ключевые слова: энтропия, вербальные, невербальные способы выражения понимания, иноязычные навыки, методическое задание.

Moroz L.V., Dohnenko N.R., Samoluk I.V. The formation of the reading habits at the elementary level of learning a foreign language at a higher educational institution.

Summary. The conception of physiological pedagogical approaches for learning reading at the elementary level at a higher educational institution are devoted in this article.

Key words: entrophy, verbal, unverbal methods of expressing understanding, foreign language habits methodological task

Одержано редакцією 13.11.2006.

УДК: 378. 046. 4: 371. 3

О. Б. ПЕТРЕНКО

ТЕХНОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ ГЕНДЕРНИХ КУРСІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Резюме. Статтю присвячено аналізу технології викладання гендерних курсів для студентів гуманітарних спеціальностей вищого навчального закладу.

Ключові слова: гендер, гендерна психологія, технологія, інтерактивні методи, тренінг, рефлексія.

Постановка проблеми. Останні роки гендерна проблематика набула поширення в українських суспільних і гуманітарних науках. Сучасні гендерні дослідження пронизують собою, хоча й нерівномірно, всі галузі світової науки, в силу чого гендерна проблематика в її найбільш широкій інтерпретації є значним міждисциплінарним полем, що охоплює соціально-економічний, демографічний, соціологічний, культурно-антропологічний, інтелектуальний та психолого-педагогічний аспекти. Не оминула вона й систему вищої освіти, де набуває все більшого поширення й популярності. Вважаємо, що необхідно у викладання більшості суспільно-гуманітарних дисциплін інтегрується гендерна тематика. Гендерна складова розглядається в курсах “Філософія”, “Соціологія”, “Антропологія”, “Генетика”, “Соціальна психологія”, “Диференційна психологія”, “Вікова психологія”, “Соціальна педагогіка”. Це відображено і у нових підручниках з філософії, соціології, політології, економіки, психології, куди включені відповідні розділи.

Гендерні курси вводяться у більшості навчальних закладів України. Гендерні навчальні курси передбачають розкриття закономірностей функціонування людини як представника чоловічої або жіночої статі крізь призму психологічних знань, вивчення психосексуального розвитку, різних форм диференціації статей у суспільстві (включаючи стереотипи, дискримінацію за ознакою статі, сегрегацію статей і т.п.).

На сьогодні гендерні курси викладаються на психолого-природничому факультеті Інституту педагогіки та психології Рівненського державного гуманітарного університету. Тут, починаючи з 2003 року читається спецкурс “Гендерна психологія”. З нинішнього навчального року курс “Гендерна психологія” включений в обов’язковий стандарт навчального плану для спеціальності “Психологія” (7.040101, кваліфікація “спеціаліст”, соціальний психолог, клінічний психолог, психолог в галузі освіти).

Загальний аналіз досліджень з проблеми. В сучасній психолого-педагогічній літературі знаходимо цілий ряд праць, в яких аналізується формування гендерної культури молоді (О.Кікінежді [11]), підготовка педагогів до гендерного виховання учнів (О.Гречишкіна, А.Гречишкіна, Т.Пулькіна [10], В.Приходько [3]), впровадження гендерної рівності (О.Любарська [12]), підготовка керівників навчальних закладів з урахуванням гендерного підходу (В.Олійник, Л.Даниленко [4]). Однак технологія викладання гендерних курсів для студентів гуманітарних спеціальностей окремо не розглядалася. Саме цей аспект і є *метою* нашого дослідження.

Зокрема, ми зупинимось на специфіці викладання курсу “Гендерна психологія”. Курс є міждисциплінарним і базується на знаннях студентів з генетики, антропології, загальної психології, соціальної психології, вікової психології, диференційної психології, педагогіки, теорії та методики виховання.

ЗМІСТ

Постоловський Р.М. Передмова	3
Частина I. Інноваційні технології реалізації навчального процесу у вищих навчальних закладах	4
<i>Артемчук Г.І., Спіцин Є.С.</i> Деякі проблеми реалізації кредитно-модульної системи організації навчального процесу в університеті.....	4
<i>Берека В.Є.</i> Педагогічна практика – невід’ємна складова підготовки майбутнього керівника освітнього закладу.	7
<i>Бричок Б.П.</i> . Модернізація освітнього процесу на основі концентрованого підходу.....	15
<i>Вихрущ В.О., Решетуха Л.Г.</i> До проблеми контрольно-оцінної діяльності у педагогічному вищому навчальному закладі	18
<i>Ємельянова Д.В.</i> До питання організації самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульного навчання.....	20
<i>Янциур М. С.</i> Підготовка майбутніх вчителів до професійної орієнтації учнів у кредитно-модульній системі організації навчального процесу.....	23
<i>Мамчич О.Б.</i> Педагогічна інноватика використання модульної системи у вищій школі.....	29
<i>Петриненко Л.О.</i> Диференціація підготовки майбутніх вчителів-початківців до інноваційної діяльності	33
<i>Шевців З.М.</i> Соціально-педагогічна діяльність як навчальний предмет.....	35
<i>Яцук І.П.</i> Особливості особистісно-орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя.....	38
<i>Машкіна Л.А.</i> Методологічні засади впровадження інноваційних технологій у вищих навчальних закладах.....	42
<i>Баркасі В.В.</i> Використання можливостей новітніх інформаційних технологій навчання для підвищення рівня інформаційної культури майбутніх вчителів іноземних мов	47
<i>Варич О. С., Сингаївський Д. В.</i> .Розвиток технічного мислення майбутніх вчителів трудового навчання з використанням новітніх інформаційних технологій	51
<i>Кочубей А.В.</i> Формування трудової культури майбутніх інженерів у вищому навчальному закладі засобами народознавства.....	55
<i>Бойчук Ю.Д., Марциновський В.П., Зуб. О.В., Калініна О.В.</i> Сучасні педагогічні технології при викладанні курсу „Основи екології” у вищому педагогічному навчальному закладі	59
<i>Джаман Т.В.</i> Рефлексія професійного становлення соціальних педагогів як інноваційна технологія реалізації навчального процесу.....	65
<i>Комар Т.В.</i> Деякі проблеми професійного становлення студентів гуманітарно-педагогічного факультету	67
<i>Криловець М.Г.</i> Інноваційні технології фахової підготовки майбутніх учителів географії.....	70
<i>Тепла О.Н.</i> Формування від повідальності у процесі фахової підготовки студентів аграрних вищих навчальних закладів	72
<i>Ніконенко І.С.</i> До питання компетентнісного підходу до навчання у вищій школі	74
<i>Перець О.М.</i> Сутність професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.....	80
<i>Павленко О.В.</i> Шляхи фасилітації процесу інтеракції в системі „Здорова дитина – дитина з особливими потребами”.....	83
<i>Сілков В.В., Сілкова Е.О.</i> До питання про структуру та функції методико-математичної підготовки вчителів початкових класів в умовах кредитно модульної системи організації навчального процесу	85
<i>Суржук Т.Б.</i> Пошук ефективних способів керівництва навчальним процесом індивідуально-диференційованого спрямування.....	88
<i>Яременко О.О.</i> Технології проблемного навчання на уроках іноземної мови для студентів педагогічних вузів	92
<i>Временко М.В., Грабовська Т.О.</i> Формування гендерної компетенції студентів: когнітивний аспект.	95
<i>Бричок С.Б.</i> Інтерактивна лекція у викладанні курсу „Історія педагогіки”	99

<i>Боровець О.В.</i> Проблемне навчання як технологія професійної підготовки педагога	103
<i>Ващик Т.І.</i> Функціонування навчально-наукового педагогічного комплексу.....	105
<i>Голік Л.О.</i> Концептуальні засади полікультурного виховання.....	107
<i>Гуцал Л.А.</i> Формування творчої особистості майбутнього педагога в процесі професійної підготовки.....	110
<i>Філіпп'єва О.А.</i> Стан підготовки майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів.....	113
Частина II. Педагогічні та освітні технології у традиційному та інноваційному вимірах.....	
<i>Грицай Н.Б.</i> Система підготовки студентів вищих навчальних закладів до проведення про проведення позакласної роботи з біології в загальноосвітній школі.....	118
<i>Березовський П.П.</i> Тести: Панацея чи опіум? (до проблеми переваг і недоліків тестового оцінювання)	123
<i>Берестецька Н.В.</i> Формування мотивації у курсантів-прикордонників як шлях підвищення їхньої навчально-професійної підготовки у військових вищих навчальних закладів.....	126
<i>Давнюк С.А.</i> Активізація професійної лінгвістичної компетенції студентів на матеріалі синтаксису.....	131
<i>Загайкевич Л.В.</i> Застосування знань фундаментальних наук при вивченні образотворчого мистецтва у вищих педагогічних закладах.....	133
<i>Захарчук З.А.</i> До питання про способи керівництва навчальним процесом оволодіння виразним читанням.....	137
<i>Зиль І.П.</i> Психолого-педагогічні аспекти формування екологічної свідомості учнів основної школи.....	141
<i>Лелюх Ю.В.</i> Готовність майбутніх вчителів до формування мовленнєвої компетенції учнів на уроках читання.....	144
<i>Матіяш В.В., Ковальчук Л.І.</i> Технологічні засади вивчення курсу „Загальні основи педагогіки” в умовах кредитно-модульної системи.....	148
<i>Мороз Л.В., Дохненко Н.Р., Самолюк І.В.</i> Формування навичок читання на початковому етапі навчання іноземній мові у вищому навчальному закладі.....	150
<i>Петренко О.Б.</i> Технологія викладання гендерних курсів у вищій школі.....	153
<i>Літвінчук С.Б.</i> Самостійна робота студентів як засіб активізації навчання у вищій школі.....	157
<i>Припула Л.П.</i> Розвиток аграрної освіти в Україні: історичний аспект.....	161
<i>Павелків К.М.</i> Психологічні особливості засвоєння лексичного матеріалу іноземною мовою студентами немовних факультетів вищих навчальних закладів.....	164
<i>Сіранчук Н.М.</i> Формування готовності майбутнього вчителя до проведення фасилітованої дискусії як методу розвитку образного мовлення молодших школярів.....	168
<i>Шевченко С.М., Барковський В.В.</i> Формування навчально-пізнавальної компетенції студентів через розв'язання прикладних задач вищої математики.....	171
<i>Шелюк В.О., Василюк В.М.</i> Гуманізація системи фізичного виховання студентської молоді.....	174
<i>Шоробура І.М.</i> Проектування технологій на уроках географії	176
<i>Шпортун О.М.</i> Народнописенна творчість у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя музики.....	179
<i>Яковичина Т.В.</i> Проблема взаємодії у навчальних закладах Волині (друга пол.ХІХ – поч. ХХ)	185
<i>Яшник С.В.</i> Використання гендерного підходу при вивченні курсу „Психологія управління” у вищих навчальних закладах.....	189
<i>Відомості про авторів</i>	192

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 35

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Варич О.С., Хильчук Т.К.

Здано до набору 15.11.2006 р. Підписано до друку 24.11.2006 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,92. Обл. вид. арк. 30,35. Замовлення № 16/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 35. — Рівне: РДГУ, 2006. — 196 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 6.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дидактики вищої освіти, історії педагогіки, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20